

הארגון למען העגונות ומסורבי הגט

נגד

בית הדין הרבני

מאת עו"ד שלום אטלי

שנים רבות, תלויה ועומדת תביעתן של נשים עגונות ומסורבות גט בישראל נגד בית הדין הרבני. אפשר לומר כי, בטרם הובאו ראיות ע"י הצדדים, כבר "נפסק הדין", ובציבור הרחב, התקבלה עמדתן של הנשים העגונות ומסורבות הגט. מערכת סנהדרין לקחה על עצמה לבדוק את אמיתות טענות הצדדים, ולהגיש את מסקנותיה. אין בכוונת כותבי המאמר, להמעיט מסבלן של הנשים שחייהן קופחו במלחמות סרק או להכחיש את קיומה של בעיית העגונות ומסורבות הגט במדינת ישראל.

1. דחייה על הסף

(א) עיון במסמכים והצגת שאלונים: כמקובל בהליכים משפטיים, פנינו לשני הצדדים בבקשה להציג מסמכים ולענות על שאלונים. מצד אחד, הנהלת בית הדין הרבני, באמצעות הרב אליהו בן דהן, השיבה לכל השאלות, אפשרה לנו לעיין ברשימותיה, בתיקים של מסורבות גט ושל עגונות, ודאגה שיאפשרו לנו לעיין בכל תיקי היתרי הנישואין הנמצאים בלשכתו של כב' נשיא בית הדין הרבני הגדול. מצד שני, נציגת הארגון למען העגונות ומסורבי הגט (להלן: "הארגון"), הגב' דניאלה ולנסי*, לא המציאה שום מסמך רלוונטי, פרט לחומר תעמולתי, ולא רצתה ו/או לא הצליחה לענות לאף אחת מהשאלות שהוצגו לה. גם פרקליט ותומך הארגון, אליו הופננו ע"י נציגת הארגון, עוה"ד פרוף קורינלדי, אשר התבקש להגיב על הנתונים של ביה"ד, לא עשה זאת ולבסוף דחה את תגובתו עד וכאשר יקבל "נתונים נוספים מהגב' ולנסי".

(ב) "בדיקת אמת". מערכת סנהדרין ביקשה לאמת את עמדות הצדדים, והציעה להעמיד רשימות הארגון מול רשימות ביה"ד, ולהשוות ביניהן. הוצע, שאם יצליח הארגון להמציא רשימה של כ- 10 שמות של עגונות ו/או מסורבות גט שאינם מופיעים ברשימות בית הדין הרבני, יוכח בכך כי הנתונים שמפרסמת הנהלת ביה"ד אינם נכונים. הצעה זו התקבלה ע"י הנהלת בית הדין הרבני, אך נדחתה ע"י נציגת הארגון, הגב' ולנסי. רק לבסוף, הסכימה להצעה, אך בתנאי שתקבל תקציבים לבדיקת הרשימות (הנמצאות אצלה!). דרישה זו לא נראתה סבירה.

(ג) הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. לטענת הארגון, קיימות במדינת ישראל כ- 18,000 עגונות ומעוכבות גט. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מפרסמת מדי שנה נתונים מאוד מפורטים בנושא סטטיסטיקה משפטית. בסדרת הפרסומים המיוחדים מס' 958, פורסם כי בשנת 1992: הוגשו 13,560 תביעות גירושין בכל בתי הדין הרבניים בישראל, ונתבררו 13,066 תביעות גירושין. כמו כן, פורסם כי בסוף שנת 1992, סה"כ מספר תיקי הגירושין, שהוגשו בין ע"י נשים ובין ע"י גברים, שטרם נמצא להם פתרון אינו עולה על 8,000, כולל התיקים שנפתחו באותה שנה (תיקים שוטפים), וטרם נתבררו.

נתונים אלה סותרים על פניהם את נתוני הארגון !! אך, גם את נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, דחתה הגב' ולנסי בנימוק המוזר כי הלשכה חיה מפיהם של בתי הדין הרבניים, מהם היא מקבלת את הנתונים. טענה כזו פוסלת למעשה את הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה כארגון ממלכתי אובייקטיבי, ואת כל הנתונים הסטטיסטיים המתפרסמים על ידה. על כן, מן הדין, נראה שיש כאן סיבה מוצדקת ומספקת לדחות על הסף את עמדתו של הארגון, לפחות בנושא מספר העגונות ומסורבות הגט. קבוצת אנשים, גם כאשר היא פועלת למען מטרה צודקת וכואבת, לא רשאית לפרסם מספרים ונתונים המבוססים אך ורק על "השערות", כדברי נציגת הארגון. השערות שאינן נתמכות בשום מסמך ו/או ראייה.

2. טענות הצדדים.

להלן, נברר את טענות הצדדים.

א) טענות ארגון העגונות ומסורבי הגט

(1) קיימות במדינת ישראל כ- 18,000 עגונות ומסורבות גט.

כבר ראינו לעיל כי טענה זו לא נתמכת בשום ראייה וכי, לדברי נציגת הארגון עצמה, מקורה בהשערה בלבד. מה עוד, שנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, כמו נתוני הנהלת בתי הדין הרבניים, סותרים אותה השערה מכל וכל.

(2) הנהלת בתי הדין הרבניים מטעה את הציבור, בכך שהיא לא כוללת ברשימות שלה את "מעוכבות הרכוש", כלומר: נשים שלא מסכימות לקבל גט מבעליהן מאחר וקיימת ביניהם מחלוקת על חלוקת הרכוש, והרי הן מהוות רוב מסורבות הגט. טענה זו נדחתה על הסף ע"י הנהלת בתי הדין: מנהל בתי הדין, הרב בן דהן, מקבל את עמדת הארגון שאין להבחין בין מסורבות גט למסורבות רכוש. לדידו, כל אשה שיש לה תיק גירושין פתוח למעלה מ- 3 שנים שעדיין לא הסתיים, נכנסת לקטגוריה של מעוכבת גט. לטענתו, סה"כ מספר העגונות ומעוכבות הגט בישראל לא עולה על 500. מעניין לציין כי, אף שבמצע הארגון נכתב: "נדרש מהרבנים לחלק בין נושא הגט לנושא הרכוש והכסף", וזאת על מנת להקל על גירוש הצדדים, בפועל, נמנע הארגון מלהמליץ לנשים להסכים לקבל את הגט בטרם נפתרה בעיית הרכוש: קבלת גט ללא הסכם על חלוקת הרכוש לא תמיד מטיבה עם הנשים.

(3) קיים אי-צדק בסיסי בין גברים לנשים.

אם הגבר, הוא המעוניין בגירושין - הוא יוכל להגשימם ולקבל היתר נישואין לשאת אישה שנייה. דבר הנמנע מן הנשים. הגבר יוכל לחיות עם ידועה בציבור, וילדיו ממנה יהיו כשרים. במצב המקביל, אם האשה תלד לגבר אחר, יהיו ילדיה ממזרים. טענה זו בדין יסודה.

מדינות רבות בעולם רואות בניאוף עבירה פלילית, ולכל הפחות עבירה על חוקי הנישואין. גם ההלכה היהודית רואה בחומרה את עניין הניאוף, הן של הבעל והן של האשה, אך קיים פער עצום בתוצאות המשפטיות כאשר הבעל הוא הנואף או כאשר האשה היא הנואפת. נראה לנו כי, דרישת הנשים שבית הדין יחמיר עם בעלים, שעזבו את משפחתם, וחיים עם ידועה בציבור, מבלי לפתור את מצוקת נשותיהם, מוצדקת בהחלט. כל עוד, לא הותר קשר הנישואין בין בני הזוג, יש מקום להעניש בעל שמקים תא משפחתי חדש, באותה מידה שהחוק מעניש אדם שעבר עבירת ביגמיה.

בעניין היתרי הנישואין, יש לסייג את טענת הארגון. ההבדל בין גברים לנשים קיים, אך מקורו בהלכה היהודית ולא בתפקודו של בית הדין שאיננו יכול לפסוק אלא מה שהדין כופה עליו. יש מקום לדרוש מפוסקי ההלכה להתמודד עם בעיית הנשים ולמצוא פתרון

באותם המקרים החמורים, בהם נותנים היתרי נישואין לבעל, כגון מחלת נפש אצל בן הזוג. אך אין שום הצדקה למנוע פתרון מוצדק מהבעל, אך ורק בשם עקרון השוויון בין גברים לנשים.

ב) טענות הנהלת בתי הדין הרבניים

(1) מעוכבות גט.

ההגדרה למושג זה אינה הגדרה הלכתית. כל אשה שיש לה תיק גירושין פתוח למעלה מ- 3 שנים שעדיין לא הסתיים - נכנסת לקטגוריה זו. תיק שהסתיים הוא תיק שנמצא לו פתרון אמיתי ולא סתם פתרון דיוני, כגון הפניית הצדדים לעשיית הסכם גירושין. ולפי הגדרה זו יש כ- 400 נשים מעוכבות גט בלבד. כיום, מערכת בתי הדין הרבניים ממוחשבת, כל הנתונים ניתנים לבדיקה בלחיצת כפתור. משלחת של חברי כנסת, בראשותו של יו"ר וועדת חוק ומשפט ח"כ דדי צוקר, בקשה לבדוק את הנושא ולא מצאה שום פגם בתפקוד של ביה"ד בנושא זה (ראה כתבה בעיתון "הארץ" מיום 19.10.94).

בחודש יולי 1994, הוקם בירושלים הרכב מיוחד של בית הדין לטיפול במקרים הקשים. בהרכב המיוחד, יושבים שלושה דיינים הנחשבים למעולים: אב בית הדין הרב בצרי, הרבנים פישר וגולדברג ואליהם מועברים תיקים מכל הארץ. הרכב זה כבר הספיק לדון ביותר מ- 100 תיקים ומצא פתרון לחלק גדול מהם.

נתונים אלה של הנהלת בתי הדין הרבניים מדהימים, בפרט אם משווים אותם לאלה המתפרסמים ע"י הארגון למען עגונות ומסורבי הגט. 400 לעומת 18,000! אך, כאמור לעיל, לא הביא הארגון שום ראיה ו/או מסמך התומך בעמדתו, המבוססת על השערות בלבד. לעומת זאת, הנתונים שנמסרו ע"י הנהלת בתי הדין נשלפו ממערכת הממוחשבת של בתי הדין וכל עוד לא יוכח ההפך, אין לנו סיבה לחשוד בהם.

אומנם, יש לברך על הקמת הרכב המיוחד שתפקידו לפתור מקרים קשים, אך עצם הקמתו מטילה צל על תפקודם של שאר ההרכבים של בתי הדין. הרי, להרכב המיוחד אין סמכויות מיוחדות. הוא פוסק על-פי אותה הלכה ובהתאם לאותו דין הקיימים בכל מערכת השיפוט התורני הרבני. ואם כן, ייחודו של הרכב מיוחד זה, מהו? על כרחנו להסיק כי בחירת דיינים טובים, גישה נכונה ורצון לפתור בעיות הם הם המייחד את אותו הרכב. הנהלת בתי הדין הרבניים חייבת להסיק אותה מסקנה לגבי שאר הרכבים.

(2) עגונות.

אשה עגונה מוגדרת עפ"י ההלכה כאשה שבעלה נעלם ומקום הימצאו אינו ידוע. בית הדין מוסיף להגדרה זו גם אשה שבעלה נמצא בחו"ל וכתובתו ידועה, אך אין הוא מוכן לתת גט לאשתו. לפני כ- 3 שנים ומעלה היו רשומים בביה"ד למעלה מ- 300 נשים עגונות. עתה הרשימה הצטמצמה לכ- 30 מקרים בלבד.

אין ספק כי, הנהלת בתי הדין הרבניים, ביוזמתו של הרב בן דהן, לקחה על עצמה לפתור בעיה קשה זו. חוקרים פרטיים, המועסקים על ידה, מאתרים בעלים בכל רחבי העולם. שליחי בתי הדין, ובראשם הרב גמליאל, הגיעו כמעט לכל מקום לשם שכנוע הבעלים לתת גט לנשותיהם. בשנת 1995, הוקצב לנושא 736,000 ש"ח בנוסף להוצאות השותפות של בתי הדין בגין פעולות אלה.

פעילות זו של הנהלת בתי הדין איננה מוכחשת ע"י ארגון למען העגונות ומסורבות הגט. מספר העגונות כן מוכחש אך, גם כאן, כאמור לעיל, לא הצליח הארגון לסתור את טענת הנהלת בתי הדין. גם בעניין העגונות, הסתפק הארגון בהשערות בלבד.

אנו, בקשנו לבדוק את התיקים ולאמת את הדברים: מתוך 270 התיקים, שלטענת הנהלת בתי הדין, טופלו בהצלחה על ידה, בדקנו כ- 65 מהם, כלומר כ- 25%. להלן, תוצאות הבדיקה:

- ב- 40% מהמקרים, הבעל עזב את משפחתו ונעלם. ב- 25% האשה עזבה את בעלה.

- כאשר הבעל בורח: הוא בורח לחו"ל ומשאיר את אשתו בישראל (70%). במחצית המקרים, הוא בורח לארה"ב ולפעמים, לצרפת. ב- 30% מהמקרים, הבעל בורח לישראל ומשאיר את אשתו בחו"ל.

- כאשר האשה בורחת: ב- 94 % מהמקרים, היא חוזרת למשפחתה בישראל ועוזבת את בן זוגה שם בחו"ל.

- מהי סיבת העיגון? כמעט ברוב המקרים (42%), אחד מבני הזוג בורח משום שאיננו מעוניין להמשיך בחיים משותפים. אזי, העיגון נגרם מעצם עזיבת בן הזוג ומהקושי לאתרו. רק ב- 29% מהתיקים, קיימת מחלוקת בנושא רכוש או כסף המונעת גירושין. מחלוקת בעניין הילדים לא מהווה סיבה משמעותית לעיגון (כ- 6%).

- מכאן ההשלכות על עצם הפתרון: ב- 45% מהמקרים, איתורו של בן הזוג ע"י שליח בית הדין הביא לפתרון ולגירושין בין הצדדים. הגט ניתן ו/או נתקבל ללא תנאי או דרישה. ב- 40% מהמקרים הושגה פשרה בנושא הרכוש והילדים. רק ב- 6% מהמקרים, שילמה האשה כסף לבעל כדי לקבל גט.

- פתרון לבעיית העיגון הושג בדרך כלל עד השנה החמישית לעזיבת בן הזוג. עבר מועד זה, הוצרכו הצדדים להמתין עוד כ- 4 שנים כדי לפתור את בעיותיהם.

(3) היתרי נישואין

הסיבה העיקרית להיתרי נישואין הן: אשה הנמצאת במצב פיסי או נפשי בלתי הפיך או שברחה לחו"ל ואינה רוצה לחזור לארץ. במקרים מיוחדים ניתנים היתרי נישואין כאשר האשה חויבה בגט, מרדה בבעלה ומסרבת ללא כל סיבה הגיונית לקבל גט.

כאשר בית הדין מגיע למסקנה כי הבעל נמצא במצוקה קשה עקב מצבה הבריאותית של אשתו, ואין אפשרות להמשיך ולקיים תא משפחתי בגלל מחלה זו. או כאשר בית הדין פסק כי התנהגותה של האשה סותרת את עקרונות חיי המשפחה ועליה לקבל גט והיא מסרבת לקבל אותו, יש הצדקה לאפשר לבעל להשתחרר מאזיקי קשר הנישואין. כאמור לעיל, אין למרר את חייו של הבעל ולמנוע ממנו להקים משפחה חדשה אך ורק בגלל עקרון השוויון בין המינים.

מאידך, הקושי בעמדה זו נובע מהאי צדק הבולט כאשר מדובר בנשים. באותם המקרים בהם מוצדק מתן היתר נישואין לבעל, למה לא נפתור מצוקת האשה. כנראה, שנצטרך להמתין עוד הרבה זמן כדי לקבל תשובה לשאלה זו.

גם בעניין זה, בקשנו לעיין בתיקים ובחומר, ולהלן, חלק מתוצאות הבדיקה.

- בחמש השנים האחרונות, ניתנו 53 היתרי נישואין, 24 מהם בשנתיים האחרונות מאז שנשיא ביה"ד הגדול הנוכחי נכנס לתפקידו. כ- 60% מהמקרים, מדובר במצב בריאותי ונפשי קשה מאוד של האשה.

- באותם המקרים של מחלת האשה, מינה ביה"ד או ביהמ"ש אפוסטרופוס לאשה שדאג לה ורק בהסכמתו ניתן ההיתר. כמו כן, מתן ההיתר הותנה במתן התחייבות מצד הבעל לדאוג לכל צרכיה של האשה.

- ברובם המכריע של התיקים, נמשכו הדיונים בבקשת הבעל שנים רבות (6 עד 7 שנים) עד להחלטה על היתר הנישואין.

- לא ניתנו היתרי נישואין לבעל כל עוד לא עמד בכל התנאים שנקבעו בהחלטה למתן ההיתר, ובפרט בעניין זכויותיה הממוניות של האשה (תשלום כתובה, טיפול רפואי, מזונותיה במקרה והיא תחלים וכו'). בחלק מהמקרים, הגדיל ביה"ד את חיוב הבעל, כגון במזונות לילדים או בכתובת האשה, גם לאחר שנתן החלטה למתן היתר נישואין, וזאת במטרה לרצות את האשה לקבל את הגט ולא להגיע למצב שבעלה ישא אשה נוספת.

- לא אישר נשיא בית הדין הגדול היתר נישואין כל עוד לא מיצאה האשה את כל ההליכים המשפטיים.

אלה טענות הצדדים ונימוקיהם. אלה תוצאות הבדיקות שערכה מערכת סנהדרין. הערות ענייניות של קוראים יתקבלו בברכה ויפורסמו.

* דניאלה ולנסי פועלת זה למעלה מעשור שנים למציאת פתרונות לבעיית העגונות ומסורבות הגט. היא עצמה היתה מסורבת גט במשך 12 שנים. היא יזמה והקימה את "הארגון למען העגונות ומעוכבי הגט". הודות לפעילותה, הוכרזה שנת 1994 כ"שנת העגונה

הבינלאומית". אות הנשיא למתנדב הוענק לה על פעילותה הנחשיונית החשובה, על דבקותה במטרה ועל פועלה המבורך במשך "ב שנים.